

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-112-1-15>

**ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ ІЗ НАСЛІДКАМИ БОЙОВОЇ
ТРАВМИ ТА ЧЛЕНИ ЇХ РОДИН – СПОЖИВАЧІ
ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ПОСЛУГ
В РОЛІ КЛІЄНТІВ ЧИ ПАЦІЄНТІВ**

Юденко О. В.

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри фізичного виховання,
спеціальної фізичної підготовки і спорту
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського*

Вінніченко К. В.

Національна рада спортивної реабілітації захисників України

Юденко Ю. М.

*директор Центру навчання, здоров'я та розвитку «Мальва»
м. Київ, Україна*

Актуальним питанням сьогодення залишається залучення учасників бойових дій, які отримали бойову травму (далі БТ) до активного повсякденного життя, спряти їх участі в соціальних та професійно-спрямованих заходах після повернення із зони бойових дій. Аналіз доступних інформаційних джерел свідчить про те, що сучасна система надання фізкультурно-спортивних послуг (далі ФСП) та проведення засобів комплексної фізкультурно-спортивної реабілітації (далі ФСР) в Україні лише формується, структурується, вбираючи в себе із 2014 р. найкращий досвід вітчизняних та закордонних фахівців, особливо країн НАТО [4-6; 8]. Відзначається недостатність кваліфікованих фахівців, які ефективно та якісно працюють із наслідками БТ; низький рівень доступності для ветеранів та членів їх родин до матеріально-технічної бази ФКіС в Україні; збільшилось кількісна та якісна зона проявів ПТСР, депресивних розладів, відзначається зменшення рівня стресостійкості та ін. психо-фізичних розладів, які впливають на якість життя особистості в сучасному суспільстві та адаптації до цього щоденного динамічного процесу постійних змін та зовнішніх впливів. Вважаємо, що ефективні сучасні корекційно-відновлювальні та реабілітаційні засоби впливу включено до системи ФСП (активної реабілітації), який дозволяє військовим із наслідками

БТ та членам їх родин дозволяє їм «повернутися з війни» на всіх рівнях здоров'я (фізичному, психічному та соціальному) [5; 6].

Результати дослідження. За Законом України «Про фізичну культуру і спорт» [3] основні дефініції дослідження слід тлумачити так: *фізична культура* – діяльність суб'єктів сфери ФКіС, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку і ведення ЗСЖ; *спорт* – діяльність суб'єктів сфери ФКіС, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та підготовки до них; *фізкультурно-спортивні послуги* – це «організація та проведення суб'єктами сфери ФКіС фізкультурно-оздоровчої діяльності та/або ФСР осіб з інвалідністю або підготовки до змагань з видів спорту, визнаних в Україні»; *фізкультурно-спортивна реабілітація* є «системою заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять ФКіС функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану.

Поняття «*активна реабілітація*» належить до тезаурусу фахівців галузі відновлення та збереження здоров'я людини: це «комплекс заходів із застосуванням засобів ФКіС, скерованих на самообслуговування, максимальну незалежність у повсякденному житті та побуті, інтеграцію та суспільну активність людини, що зазнала травми чи захворювання хребта та спинного мозку»; важливими складовими процесу АР є фізична, психологічна та соціальна реабілітація [1; 4]. Вважаємо, що для ветеранів АТО/ООС та членів їх родин в якості засобів реабілітаційного та корекційно-відновлювального впливу необхідно використовувати такі напрямки спорту як: спорт осіб з інвалідністю; військово-прикладний спорт; спорт вищих досягнень; олімпійський та неолімпійський, дитячий та дитячо-юнацький спорт [3]. Для ветеранів АТО/ООС вважаємо важливими ФСР; масовий спорт; фізичне виховання різних груп населення. Значну увагу приділили цьому С.О. Шапіро і О.В. Юденко (2020) [8].

У «Юридичній енциклопедії» [9] зазначається, що «*пацієнт*» (від лат. «*patiens*» – терплячий, страждаючий) є «людиною, яка отримує медичну допомогу (лікування, медичне спостереження або по відношенню до якої здійснюється медична діагностика)». І.М. Перцев та В.В. Трохимчук, [7] вважають, що це «фізична особа, яка отримує медичну допомогу (профілактичну, діагностичну, лікувальну), піддається медико-біологічним дослідженням (клінічним випробуванням), є донором крові або певного органу при трансплантації тощо. За Законом України «Про захист прав пацієнтів» [2] це «особа, яка: має потребу в медичній допомозі і звернулася по неї; одержує медичну допомогу, бере участь у якості

випробуваного у медико-біологічних дослідженнях; знаходиться під медичним спостереженням; споживає медичних і пов'язаних з ними послуги незалежно від стану його здоров'я». Навпроти, за «Вікіпедією» поняття «клієнт» (від лат. *cliens, cliens* – «той, що слухає») розглядається як «споживач, який, в силу певних обмежень, змушений залежати від постачальника»; але у психології, соціальній роботі та інших немедичних галузях, людина не є пацієнтом. За «Словником української мови» це постійний відвідувач, замовник, покупець тощо.

PATIENTS OR CONSUMERS OF MODERN PHYSICAL AND SPORTS SERVICES, CLIENTS

Рис. 1 Учасники бойових дій з наслідками бойової травми та члени їх родин як споживачі сучасних фізкультурно-спортивних послуг є клієнтами чи пацієнтами

І.М. Перцев та В.В. Трохимчук [7] наголошують на тому, що «зі зміною пріоритетів суспільства змінюється і пацієнт, який в ринкових умовах, де пропонується великий обсяг послуг, стає більш розбірливим і вимогливим». Р. Сітдіков [4] підкреслює, спостерігаючи за тренуванням ветеранів у різних видах адаптивного спорту, що «дух та честь у них неможливо ампутувати». Багато військових із наслідками БТ хочуть отримати професійну перекваліфікацію, ставши інструкторами з адаптивних видів спорту або ФСР (рис. 1). Вирішенням цих питань активно займаються сьогодні Національна рада спортивної реабілітації захисників України та Українська федерація військового фітнесу. Фахівці вважають [7], що пацієнт в медичному закладі «бажає спілкуватися з фахівцями високого рівня професійних знань і практичним досвідом, що дозволяє правильно оцінити його проблеми, виявити індивідуальні

особливості, підтримати морально і духовно та надати необхідну допомогу для створення належних умов для збереження та зміцнення здоров'я».

Життя ветерана бойових дій часто відповідає вислову «з війни приходять, але не повертаються». Спортивно-оздоровча діяльність не панацея на 100%, але можливість для військових із наслідками БТ інтегруватися у суспільство (створює умови для якісно «повернення» з війни) [4]. Зазначимо, що всі учасники «The Cateran Yompr», «Марафону морської піхоти», «Invictus Games», «Warriors Games» та інших змагань для ветеранів не є спортсменами в традиційному визначенні цього терміну, а їх досягнення в спортивній діяльності, в першу чергу, це перемога над самим собою, дисфункціями (фізичними, психічними, соціальними), викликаними БТ. Адаптивні види спорту, активна реабілітація є зоною всебічної адаптації, соціальної інтеграції людини після війни.

Збір інформації в регіональних осередках НРСПЗУ протягом 2018–2021 рр. здійснювався в Google-опитувальнику (https://docs.google.com/forms/d/18A4Z-81_b5QYITaIZQWjIOZz4eqL6jr9vINYN8nMhI/edit), де надали відповіді 845 осіб; всі проходять в спеціалізованих закладах галузі «Охорони здоров'я» лікувально-оздоровчі курси. Подано дані (рис. 2) про рівень когнітивної компетенції військових із наслідками БТ щодо визначення основних дефініцій процесу надання їм сучасних ФСП; проявів негативних наслідків БТ на здоров'я; визначення їх ролі в системі споживання ФСП та реалізації програм ФСР.

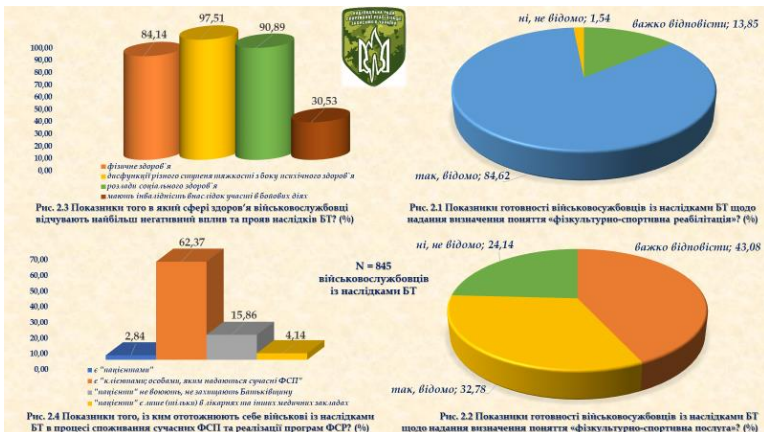

Рис. 2 Роль та місце учасників АТО/ООС з наслідками БТ та члени їх родин в системі споживання сучасні фізкультурно-спортивні послуги в Україні

Висновки: проведений аналіз результатів опитування свідчить, що учасники АТО/ООС із наслідками БТ та члени їх родин з позицій сьогодення є споживачами сучасних ФСП, і бачать себе лише в ролі клієнтів, які отримують їх у відповідності до Законодавства з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учасника цього процесу. Вбачаємо необхідність подальших досліджень щодо корекції та подолання наслідків БТ учасників АТО/ООС із використанням традиційних та інноваційних технологій ФКіС, включаючи і жінок-ветеранок.

Література:

1. Активна реабілітація. URL: <https://naiu.org.ua/ogoloshennya-pro-provedennya-taboriv-aktyvnoyi-reabilitatsiyi/>
2. Закон України «Про захист прав пацієнтів» URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF0VG00A.html
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (документ 3808-XII, чинний, поточна редакція – редакція від 01.01.2021, підстава – 645-IX, 910-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
4. Спорт – це засіб повернутися з війни... URL: <http://nova.net.ua/sport-tse-zasib-povernutysia-z-viiny-zastupnyk-holovy-spilky-uchasnykiv-ta-veteraniv-ato-ivano-frankivskoi-oblasti-taras-shpuk/>
5. Сучасна реабілітація учасників бойових дій та членів їх родин через відродження окремих фізкультурно-спортивних послуг / О.В. Юденко, В.В. Свириденко, К.В. Винниченко, Ю.М. Юденко, А.С. Білоус (2021). *Science, theory and practice. Abstracts of XXIX International Scientific and Practical Conference*. Tokyo, Japan. 2021. June 08-11. Pp. 435-444. DOI: 10.46299/ISG.2021.I.XXIX. URL: <https://isg-konf.com>.
6. Табори активної реабілітації як важлива складова сучасних фізкультурно-спортивних послуг для військовослужбовців з наслідками бойової травми / Н.М. Крушинська, О.В. Юденко, С.С. Партика (2021) *International scientific and practical conference «Physical culture and sports in the educational space : innovations and development prospects»* : March 5-6, 2021. Wloclawek, Republic of Poland : «Baltija Publishing». Pp. 73-77. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-044-5-17>
7. Фармацевтична енциклопедія. Перцев І.М., Трохимчук В.В. URL : <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/760/paciyent>

8. Шапіро С.О. Фізкультурно-спортивні послуги – складова психофізичної та соціальної адаптації військових із наслідками бойової травми: дипломна робота на здоб. осв.-кваліф. рівня магістра / С.О. Шапіро (Наук.кер.: к.п.н. О.В. Юденко). Київ: НУФВСУ; 2020. С. 82. URL : <http://reposit.uni-sport.edu.ua>

9. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2002. Т. 3 : К-М. 792 с.; Т.4 : Н-П. 720 с.